

TÜRKİYƏDƏ SURİYALI QAÇQINLARIN QARŞILAŞDIQLARI SOSIAL PROBLEMLƏR

Eynulla SƏMƏDOV*

Açar sözlər: Türkiyə, suriyalı qaçqınlar, sosial problemlər

XÜLASƏ

Suriyalı qaçqınların bugünkü vəziyyəti sözün əsl mənasında “çökmə” vəziyyətini təsvir edir. Onlar qəfildən evlərindən qovulub, birdən-birə qonşu ölkələrdə qaçqın vəziyyətinə düşüblər. Ən acınacaqlısı odur ki, onların tezliklə vətənə qayıtmağa ümidləri yoxdur. Türkiyə açıq qapı siyasəti ilə insan haqları kontekstində məsuliyyətli davransa da, sığınacaq axtaran milyonlarla şəxsin yükünü daşıya bilməyib. Təbii ki, dünyada ən çox suriyalı qaçqına ev sahibliyi edən Türkiyə bu problemin tam həllinə ümid edə bilməz. Lakin real vəziyyətin yaratdığı qaçqın böhranının davam etməsi baxımından inteqrasiya siyasətinin həyata keçirilməsi demək olar ki, qaçılmaz idi. Problem sosioloji və siyasi deyil, bəşəridir. Ona görə də, ilk növbədə, məsələni bu tərəfdən araşdırmaq lazımdır.

2011-ci ilin martında başlayan Suriya böhranı zamanla vətəndaş müharibəsinə çevrildi və bu vətəndaş müharibəsi təkcə öz torpaqlarında yaşayan insanların deyil, region ölkələrinin də probleminə çevrilməyə başladı. Vətəndaş müharibəsi səbəbindən həyat şəraitinin çətinləşdiyi Suriyada miqrasiya qaçılmaz bir yol olaraq ortaya çıxdı. Ən çox immiqrant qəbul edən İordaniya, Livan, İraq və Türkiyə oldu. İqtisadi analizlərdən məlum olduğu kimi adı çəkilən ölkələrdə böyük əhali artımı və buna uyğun olaraq tələbin artması səbəbindən inflyasiya, işsizlik, mənzil tələbi, təhsil problemi, adaptasiya məsələsi, dil öyrənmə kimi çatışmamazlıqlar ortaya çıxdı. Bu səbəbdən bu araşdırmada suriyalı mühacirlərin Türkiyədə qarşılaşdıqları sosial problemlərdən danışarkən onların səbəblərini də açmağa çalışmışıq. Təhlil edilərkən əvvəlcə onların vahid kökə malik olub-olmaması yoxlanılmış, daha sonra kointeqrasiya və səbəb əlaqəsinin olub-olmadığı yoxlanılaraq, fəaliyyət-cavab analizi ilə silsilənin bir-birinə nə dərəcədə təsir etdiyi müəyyən edilmişdir.

Suriyalı qaçqınların qarşılaşdıqları ilkin problem dillə bağlı oldu. Dil öyrənmə prosesi suriyalı qaçqınlar baxımından qiymətləndirildikdə, türk dilini öyrənmək üçün güclü motivasiyanın olduğunu qeyd etmək olar. Türk dilini çox aşağı səviyyədə öyrənən şəxslərin müsahibələr zamanı öyrəndikləri məhdud sayda türkcə sözlərlə cavab verməyə çalışdıqları müşahidə edilib. Üstəlik, türk dilini öyrənmək istədiklərini açıq şəkildə bildirdilər. Ancaq türk dilini tətbiq edəcək insanların sayının çox az olması və bunun üçün kursların olmaması səbəbindən bunu öyrənə bilmədiklərini bildirdilər.

Türkcə danışa bilməmək suriyalı qaçqınların ən mühüm problemlərindən biridir. Dil baryeri qaçqınların Türkiyə vətəndaşları ilə sosial və iqtisadi əlaqələrində çətinliklərlə üzləşməsinə səbəb olduğu halda, bu vəziyyət suriyalıların öz aralarında qruplaşmalar yaratmasına, cəmiyyətdən qopmuş sosial və məkan strukturlarına meyillər inkişaf etdirməsinə səbəb olur. Daha aydın desək, suriyalıların türkcə danışa bilmədiklərinə görə türk cəmiyyətinə inteqrasiya etməkdə çətinlik çəkirlər. Bu da onları cəmiyyətdən uzaqlaşdırır. Adana və Mərsin timsalında olduğu kimi, bu vilayətlərdə də suriyalıların sıx yaşadığı rayonlar və məhəllələr formalaşmış. Bu cür məkan klasterlərinin yarada biləcəyi mümkün problemlərdən biri də bu rayonların zamanla özlərinə qapanmasıdır [4, s.67].

Suriyalıların Türkiyə cəmiyyətinə inteqrasiya, türkcə öyrənmə meylinin canlı olduğunu söyləmək olar. Bu tapıntı AFAD məlumatlarına da daxil edilib. AFAD (2014) məlumatlarına görə,

* AMEA akad. Z.M.Bünyadov adına Şərqişünaslıq İnstitutu
E-mail: eynulla.samadov@gmail.com

düşərgə xaricində yaşayan suriyalıların 85,6%-i türkcə öyrənmək istədiklərini bildirib. Suriyalıların türk dilini öyrənməyə yüksək motivasiyasının arxasında bir neçə amili qeyd etmək olar. Bunları əmək bazarına daxil olmaq, gündəlik həyatı bir çox cəhətdən asanlaşdırmaq, qaçqın kimliyindən qurtularaq çoxluğun bir hissəsi olmaq və oturaq bir insana çevrilmək üçün əsas şərtlərdən biri kimi sıralamaq olar. Demək olar ki, qaçqınların məskunlaşmaya olan güclü meyli onların ölkələrində davam edən müharibənin uzun illər davam edəcəyinə olan güclü inamından irəli gəlir. Suriyalı qaçqınlar üçün məhdud imkanlar arasında yaşadıkları cəmiyyətlə harmoniyada yaşamaq və onunla birləşmək ən rəşional yol olaraq görülür [15, s. 109-120].

Araşdırmanın nəticələrinə nəzər saldıqda, bir ildən artıqdır ki, Türkiyədə yaşayan suriyalıların türkcəni problemlərini ifadə edə biləcək səviyyədə öyrəndikləri müşahidə edilib. Bu tapıntıya görə, Türkiyədə qalma müddəti ilə türkcə danışmaq səviyyəsi arasında 0,52 nisbətində əlaqə olduğu görünür. Mərsin və Adanada sorğu edilən suriyalıların 42%-i türkcə ümumiyyətlə danışa bilmədiklərini, 43%-i zəif, 11%-i orta səviyyədə, 4%-i isə yaxşı səviyyədə danışa bildiyini bildirib. Türk dilini bilməməyin yaratdığı çətinliklər başqa bir araşdırmada da qeyd olunub. Suriyalı Xəlid türkcə bilmədiyini üçün yaşadığı çətinliyi belə izah edir: "Məsələn, bu yaxınlarda bazardan pomidor aldım. Məndən əvvəl alıcı bizə bir yarım lirə verdi, üç lirədi dedilər. Biz danışmırıq. burada dil, buna görə bizi əzirlər. Məni öz ölkəmdə təhqir etsələr, cavab verəcəm. Amma burada nə baş verdiyini bilmirik". Başqa bir araşdırmada isə dil maneəsi səbəbindən işləməyən evdar qadınların və uşaqların demək olar ki, bütün vaxtlarını evdə keçirdikləri qeyd edilmişdir. Bu maneə həm də qonşuluq münasibətlərinin zəif olması faktorlarından biridir. Bu kontekstdə qeyd etmək olar ki, Suriyalıların türk dilini öyrənmə bilmələri üçün həm dövlət, həm də qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən dil kurslarının açılması inteqrasiya üçün vacibdir [12 s. 87-103].

Hazırda davam edən və ciddiliyi gələcəkdə daha aydın şəkildə bilinəcək suriyalı qaçqınların Türkiyədə cəmiyyətə inteqrasiyası məsələsi üzərində dayanılması lazım olan əsas məsələdir. Əslində, son dövrlər qaçqın axını ilə Avropa dövlətləri üçün də oxşar problemlər yaranmağa başlayıb. Ancaq İstanbul istisna olmaqla, əcnəbi mühacirlərlə yaşamaq təcrübəsi olmayan Türkiyə cəmiyyətində bu problemin daha ağırlı olacağını iddia etmək olar. Suriyalı qaçqınların Türkiyədə olması ilə bağlı şikayət və sürtüşmələr hələ ki, kütləvi miqyas almayıb. Belə vəziyyətlər daha çox Qaziantep, Şanlıurfa, Adana və Mərsin kimi suriyalı qaçqınların sıx yaşadığı bölgələrdə baş verir. Lakin zaman keçdikcə bu cür reaksiyaların ölkəyə yayılma təhlükəsi də diqqətdən kənar qalmamalıdır. Əslində internetdə bəzi irqçi dairələrin başlatdığı və suriyalıların Türkiyədə olmasına qarşı çıxan ksenofobik kampaniyalar var. Səhə araşdırması zamanı təəccüb doğuran müşahidələrdən biri də o oldu ki, sorğu edilən Türkiyə vətəndaşlarından bəziləri "dövlət suriyalı qaçqınların ehtiyaclarını ödəmək üçün işçilər və təqaüdüçülərdən ixtisar edir" deyərək, sanki tək bir xəbər mənbəyindən qidalanırlar. Qəribədir ki, həm Adanada, həm də Mərsində demək olar ki, eyni sözlər eşidilirdi. Bu sayıya olsa da, demək olar ki, dövlət məmurlarının və suriyalıların üçün milyardlarla dollarlıq xərclərin tez-tez dilə gətirilməsi ictimaiyyət arasında dolaşan oxşar söz-söhbətlərin etibarlılığını artırır, eyni zamanda suriyalıların qarşı mənfi münasibətin güclənməsinə kömək edir. Bu hal çörəyi zorla əlindən alınıb başqasına verilməklə insanın yaşadığı eyni hissənin ictimai şüurda geniş vüsət alması təhlükəsinin xəbərçisi sayıla bilər [7, s. 94-209].

Suriyalıların varlığından narazılıq və onların bəzən əməliyyat, bəzən də diskursiv müstəvidə ifadəsi türk cəmiyyətinin hələ də icma tipli sosial quruluşa malik olduğunun göstəricisi sayıla bilər. İcma tipli cəmiyyətlərə xas olan "biz" anlayışı suriyalı qaçqınların asanlıqla "başqası" kimi mövqə tutmasına imkan verir. Bu, yazıda əsas məsələ kimi göstərilən inteqrasiya məsələsinin Türkiyə üçün nə qədər kritik ola biləcəyini göstərir. Türkiyə vətəndaşlığını alan suriyalıların sayının artması və bu qaçqınların qalıcı olduğuna dair geniş yayılmış inancdan sonra problemin ciddiliyinin daha da görünəcəyini asanlıqla təxmin etmək olar. Vurğulanmalı olan məqam suriyalıların varlığının qəbul edilməsi və bəzi dairələrin tolerantlığıdır. Suriyada vətəndaş müharibəsinin davam etməsi onların hələ də "müvəqqəti" kimi qiymətləndirilməsi ilə sıx bağlıdır. Bu statusun daimiliyə doğru dəyişməsi Türkiyə Cümhuriyyəti dövlətinin və cəmiyyətinin başqa arqumentlər ortaya qoymasına

yol açacaq. Bütün bu proses ümumi qiymətləndirməyə məruz qaldıqda; Suriyalı qaçqınların Türkiyəyə ilişib məskunlaşmasının faktiki vəziyyətinin hər keçən gün gerçəyə çevrildiyini iddia etmək olar. Zaman keçdikcə türkcə danışmaq səviyyələrinin artması onların yerləşmələrini də asanlaşdırır. Amma bu vəziyyətin Türkiyə cəmiyyətinə inteqrasiyası ilə nəticələnməyini iddia etmək bu gün çətinidir. Çünki yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi inteqrasiya ikitərəfli prosesdir, yəni cəmiyyətə inteqrasiya etməyə çalışan kiçik qrup bir tərəfdən digər tərəfdən bu qrupu qəbul edəcək böyük bir qrup tələb edir. Bu statusun daimiliyə doğru dəyişməsi Türkiyə Cümhuriyyəti dövlətinin və cəmiyyətinin başqa arqumentlər ortaya qoymasına yol açacaq [9, s. 34-98]

Bu kontekstdə suriyalı qaçqınların inteqrasiyası qarşısındakı ən böyük maneə onların müvəqqəti qorunma statusundan asılı olaraq “qonaq” kimi qəbul edilməsi və bunun təbii nəticəsi olaraq sosial və iqtisadi proseslərdə fəal iştirakları kimi ümumiləşdirilə bilər. Onların daimi ola biləcəyini nəzərə alaraq, onu da qeyd etmək lazımdır ki, institutlar səviyyəsində paradigmatik dəyişiklik olmadığı üçün bu əhalinin bəzi qruplarında marginallaşmaya meyl riski yarana bilər. Bundan əlavə, sosial səviyyədə qəbulun yaradılması başqa bir kritik məsələdir. Bu məqamda demək olar ki, ən böyük məsuliyyət heç şübhəsiz siyasi institutun üzərinə düşür.

Suriyalı qaçqınların üzləşdiyi ən böyük problemlərdən biri məktəb yaşlı uşaqların təhsillərini davam etdirə bilməməsidir. Suriyadakı vətəndaş müharibəsi milyonlarla insanı didərgin salmaqla yanaşı, həm də təhsili yarımçıq qalmış və ya heç başlamamış yüz minlərlə suriyalı uşaq və gənci məktəb sistemindən uzaqlaşdırıb. İordaniya və Livan kimi digər ölkələrlə yanaşı yüzlərlə, minlərlə uşaq artıq Suriyanın “itirilmiş nəslini” formalaşdırmağa başlayıb. Araşdırmamız zamanı əldə edilən tapıntılar bu iddiaları dəstəkləmək üçün kifayətdir. Adana və Mersində 109 uşaq ailədə orta hesabla 3,6 uşaq olduğu halda, məktəb yaşlı uşaq/uşaqları olan 94 ailədə orta məktəbə gedən uşaqların sayı 0,7-dir. Sayın bu qədər az olmasının əsas səbəbi Suriyalı qaçqınlarla bağlı sahə işinin aparıldığı tarixə qədər Təhsil Nazirliyi tərəfindən heç bir tənzimləmə edilməməsidir. Başqa sözlə, suriyalıların davamlı təhsil prosesi hələ 2015-ci ilə qədər standartlaşdırılmamışdı. Bu mürəkkəb vəziyyət qarşısında Təhsil Nazirliyinin 23.09.2014-cü il tarixli 4145933 sayılı sirkulyarında əcnəbilərin təhsil fəaliyyətlərinin əsaslanacağı prinsiplər müəyyən edilmişdir. Bu sirkulyarla ilk dəfə olaraq əyalət və rayonlarda əcnəbi uşaqların məktəb çağında təhsilinin təmin ediləcəyi müvəqqəti təhsil mərkəzlərinin yaradılması qərara alınıb. Belə mərkəzlərdə təhsil türk və ərəb dillərində aparılır. Suriya kurikulumunun dəyişdirilməsi yolu ilə təhsil əsasən ərəb dilində aparılır. Türk dilində verilən kurslar türk dili və ədəbiyyatı kurslarından ibarətdir. Bunun üçün müəllimlər və suriyalı usta təlimçilər işə götürülür [7, s.100].

Suriyalı uşaqların məktəblərə qəbulu mərkəzi köçürmə yolu ilə əyalət təhsil komissiyası tərəfindən həyata keçirilir. Ancaq qeydiyyata prosesində bürokratik prosesin mürəkkəbliyi və ünsiyyət problemləri səbəbindən bir çox suriyalı valideynlər bunun öhdəsindən gələ bilməyəcəklərini və uşaqlarını məktəbə yazdırmaqdan imtina edirlər. Müvəqqəti təhsil mərkəzləri ilə yanaşı, Suriyalı məktəb yaşlı uşaqlar da bu mərkəzlər olmadıqda və ya kifayət qədər imkana malik olmadıqda dövlət məktəblərinə yazıla bilərlər. Bu proses də mərkəzi yerləşdirmə yolu ilə həyata keçirilir. Bununla belə, müvəqqəti təhsil mərkəzlərindən fərqli olaraq, dövlət məktəblərindəki suriyalı uşaqlar inklüziv təhsil çərçivəsində Təhsil Nazirliyinin kurikulumu çərçivəsində təhsil alırlar. Dövlət tərəfindən verilən təhsillə yanaşı, suriyalılar tərəfindən yaradılan və suriyalılara əsasən ərəb dili əsasında təhsil verən təhsil mərkəzləri də var. Lakin bu mərkəzlər ödənişli olduğundan yalnız müəyyən qrupun uşaqları yararlı ola bilər. Suriyalılar üçün təhsildə həll olunmamış əsas problemlərdən biri də diplom probleimidir. Türkiyədə təhsil alan və təhsilini başa vuran suriyalı tələbələrə aldıkları təhsilin məzmununu və müddətini göstərən öyrənmə sənədi verilir. Bu sənəd heç bir halda diplomu əvəz etmir. Təqdimatın məqsədi daha çox suriyalı qaçqınların ölkələrinə qayıtmaları halında onların təhsil qeydlərini göstərən sübutdur. Bu sənədin üçüncü ölkələrdə tanınması ilə bağlı hələlik rəsmi açıqlama verilməyib [11, s. 56-98]. Human Rights Watch təşkilatının 2015-ci ilin noyabrında dərc etdiyi hesabatla görə, Türkiyədə 708 min məktəb yaşında uşaq olduğu halda, 2014-2015-ci tədris ilində onlardan yalnız 212 min nəfəri ibtidai, orta və lisey səviyyəsində formal təhsilə gedib. Hesabat Su-

riyalı uşaqların üçdə ikisinə bərabər olan təxminən 485 min uşağın məktəb sistemindən kənar qaldığını vurğulayır. Suriyada beşinci ildir davam edən vətəndaş müharibəsinin yaratdığı ən böyük faciələrdən biri olaraq, bu müddət ərzində təhsil hüququndan məhrum edilmiş və “itirilmiş” adlandırılacaq bir nəslə səbəb olduğu ifadə edilə bilər [7].

Türkiyə vətəndaşlarının suriyalılara qarşı şikayətlərinin əksəriyyəti iqtisadi xarakterlidir. Digər tərəfdən, müxtəlif ticarət palataları tərəfindən verilən hesabat və açıqlamalardan belə anlaşılır ki, suriyalıların məşğulluğu ilə bağlı baş verənlər bu insanların əmək bazarında mövcud boşluğu doldurmalarıdır. Bu mövzuda Konyadakı incələmələr zamanı bir araşdırmaçı işə götürənlərin aşağıdakı ifadələrinə istinad edir: “Sənayedə iş yerləri var, amma işçi tapa bilmirik. Məncə suriyalıların bura gəlməsi yaxşı haldır. Onlar vakansiyaları doldurdular. Bu, esnafın xeyrinə olmuşdur. Burada heç bir işçi yox idi. Maşın hər şeyin öhdəsindən gəlsə də, sıfırdan məşq etmək üçün kifayət qədər kədr olmadığına görə problemlər yaşayırıq. Kitab oxuyaraq iş görəni bu işi görə bilməz”.

Suriyalılara qarşı ayrı-seçkilikçi münasibət bəzən ksenofobiya səviyyəsinə də çata bilər. Bu səviyyədə ev sahibləri suriyalılara öz reaksiyalarını sözlə və ya əməllə ifadə edə bilərlər. Bunların bəzilərinə qəzəb qonşuluqdakı suriyalılara qarşı kütləvi linç cəhdlərinə qədər çata bilər. Bu cür hadisələrin nə qədər tez-tez baş verdiyini anlamaq üçün internetdə sadə bir axtarış etmək kifayətdir. Bu hücumlar adətən fərdi hadisə və ya söz-söhbətdən sonra ətrafdakı insanların iştirakı ilə sosial miqyas alır. Hələ suriyalıların varlığına alışmamış bir qrup insan ən kiçik bir hadisədə kütləyə qarışa, qaçqınlara qarşı hücumlar təşkil edilə bilər. Bu cür kollektiv hərəkətlərdə insanlar arasında bəzi əsaslandırma təkrarlanır və nəticədə real olmayan söz-söhbət beləliklə “həqiqət”ə çevrilə bilər. Bu əsaslandırmalar daha çox suriyalıların Türkiyə vətəndaşlarına hücumu, təcavüzə cəhd etməsi, təzyiqli göstərməsi, özünə uyğunlaşmaması, əmək bazarının azalması, iş yerlərinin alınması, kirayə haqqının artırılması kimi məsələlərdir. Bunlardan ən təhlükəlisi və izdihamı toplamaq zamanı olanı, şübhəsiz ki, “namus”la bağlı olanıdır. Bu cür söz-söhbətlər qarşısında suriyalılara qarşı hücumlar çox asanlıqla baş verir [3, s. 57-67]

Bu kateqoriyada qiymətləndirilə bilən “kirayəyə verilməyən evlər” problemi də 19% nisbəti ilə digər mühüm problemdir. Suriyalılara ev sahibləri tərəfindən kirayə ev verilməməsinin əsas səbəblərindən biri də bu insanların sayı az olsa da, sonradan gələn qohumları ilə sıxlaşmasıdır. Digər tərəfdən, işiq və su pulunu ödəməyən, evdən pis istifadə edən bəzi suriyalı ailələrlə bağlı yayılan söz-söhbətlər bəzi ev sahiblərini belə bir yanaşmaya vadar edə bilər. Məsələn, Qaziantepdə suriyalı kirayəçi ev sahibini öldürməsi böyük səs-küyə səbəb oldu. “Qaziantepdə 62 yaşlı Hıdır Çalar “təxliyə” səbəbilə mübahisə etdiyi Suriya əsilli kiracısı tərəfindən bıçaqlanaraq öldürüldü”. Bu cür üzücü hallar suriyalılara qarşı narahatlığı artırsa da, bəzi ev sahiblərini suriyalı qaçqınlara evlərini kirayə verməmək kimi daha sərt rəftar və davranışlara sürükləyə bilər.

İlk olaraq təhsildə yaranan problem və suriyalı qaçqınların təhsilləri haqqında danışıldı. Təhsil birgə yaşadığımız cəmiyyətin dilini öyrənmək, sosial-mədəni inteqrasiyaya qapı açan və bu mənada adaptasiya prosesinin əsasını təşkil edən bir element kimi qiymətləndirilir. Bu mənada türk dilinin öyrənilməsi suriyalı qaçqınların sosial adaptasiyasını təmin etmək baxımından ən təməl məsələlərdən biridir. Qaçqınların yaşamaq üçün ev tapa bilməmələri başqa bir sosial problem olduğu nəzərə çatdırıldı. Suriyadan gələnlərin başqa bir sosial problemi adaptasiya problemi ki, bunun hələki həlli tapmayıb.

ƏDƏBİYYAT

1. Önal, A. ve Keklik, B. (2016). Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi. 7(15): 132-148.
2. Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi. 1(3): 114-140.
3. Peri, G., 2016. Immigrants, Productivity and Labour Markets. The Journal of Economic Perspectives. 30(4): 3-29.
4. Reintegration and Emigration Programme for Asylum Seekers in Germany/Government Assisted Repatriation Programme, <https://www.returningfromgermany.de/en/programmes/reag-garp>, (10.08.2019).
5. Phillips, P. C. B. ve Perron, P. (1988). Testing For a Unit Root in Time Series Regression. Biometrika. 75(2): 335-346.
6. Pirinççi, F. (2018). Suriye'ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları. TESAM Akademi Dergisi. 5(2): 39-60.
7. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. Suriyeliler Haberlerde Ne kadar ve Nasıl Yer Alıyor? Veri Bilimi Yaklaşımı. TEPAV yayınları, Değerlendirme Notu. Şubat 2019-N201902.
8. Timothy J. H. (2016). Immigration, Public Opinion and the Recession in Europe. Economic Policy. 31(86): 205-246.
9. Topçuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. İnsan Hakları Yıllığı.
10. Tümen, S. (2016). The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi-Experimental Evidence from Turkey. The American Economic Review: Papers and Proceedings. 106: 456-60.
11. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2019a). Total Persons of Concern by Country of Asylum. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>, (Ağustos 2019).
12. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2019b). Eğitim. <https://www.unhcr.org/tr/egitim> (Ağustos 2019).
13. Ünay, S., Gür, N. ve Dilek, Ş. (2016). Dünya İnsani Zirvesi ve Küresel İnsani Yönetişimde Türkiye. SETA Perspektif. Sayı: 129.
14. Withers, G. ve Pope, D. (1985). Immigration and Unemployment. Economic Record. 61(2): 554-564.
15. Yıldırımoğlu, H. (2005). Uluslararası Emek Göçü: Almanya'ya Türk Emek Göçü. Kamu-İş. 8(1).

РЕЗЮМЕ**Эйнулла САМЕДОВ*****Насущные проблемы сирийских беженцев в Турции******Ключевые слова:* сирийские беженцы, Турция, социальные проблемы**

Положение сирийских беженцев сегодня описывает ситуацию «краха» в прямом смысле этого слова. Они были внезапно выселены из своих домов и внезапно стали беженцами в соседних странах. Самое печальное, что у них нет надежды скоро вернуться на родину. Хотя Турция действовала соответственно в контексте прав человека, проводя политику открытых дверей, она оказалась не в состоянии нести бремя количества просителей убежища, которое исчисляется миллионами. Конечно, Турция, принимающая самое большое количество сирийских беженцев в мире, не может рассчитывать на полное решение этой проблемы. Однако реализация интеграционной политики была почти неизбежной с точки зрения более точного продолжения кризиса беженцев, вызванного реальной ситуацией. Проблема не социологическая и политическая, а человеческая. Поэтому, прежде всего, необходимо исследовать вопрос именно с этой стороны.

SUMMARY**Eynulla SAMADOV*****Social Problems Faced by Syrian Refugees in Turkey******Keywords:* Syrian refugees, Turkey, social problems**

The situation around Syrian refugees today describes a situation of "collapse" in the true sense of the word. They were suddenly evicted from their homes and became refugees in neighbouring countries. The saddest thing is that they have no hope of returning to their homeland soon. Although Turkey has acted responsibly in the context of human rights with its open door policy, it has become unable to bear the burden of millions of asylum seekers. Of course, Turkey, which hosts the largest number of Syrian refugees in the world, cannot expect this problem to be fully addressed. However, the implementation of integration policies was almost inevitable in terms of a more accurate continuation of the refugee crisis caused by the actual situation. The problem is not sociological and political, but human. Therefore, first of all, it is necessary to investigate the issue from this aspect.